

22 oktober 2023, 5e zondag van de herfst

Schriftlezingen: Jona 3 en 4

Gemeente van Christus, het lijkt alsof we vanochtend van voren af aan beginnen. Vorige week hoorden we dat dat Jona van de Heer de opdracht kreeg om naar Nineve te gaan om de stad aan te klagen. Vandaag lezen we: Opnieuw richtte de HEER zich tot Jona: 'Maak je gereed en ga naar Nineve om haar aan te klagen... We zijn twee hoofdstukken verder en het verhaal lijkt niet echt op te schieten. Toch is er iets veranderd, want waar Jona vorige week precies de andere kant op ging, we lezen nu: Jona maakte zich gereed en ging naar Nineve, zoals de HEER hem had opgedragen. Dat er toch iets verandert in het verhaal, komt omdat de Heer Jona niet loslaat.

Dat is misschien wel het meest wonderlijke van het verhaal over Jona, dat de Heer hem niet loslaat. Jona is immers vanaf bladzijde 1 ongeïnteresseerd en onwillig, maar de Heer laat Jona niet in zijn sop gaarkoken. Nee, de Heer sleept Jona er als het ware steeds met zijn haren erbij. Wanneer Jona afdalt in het schip om naar Tarsis te gaan, stuurt de Heer een storm om hem tegen te houden. Wanneer Jona zich door de zeelieden in de kolkende zee laat gooien, stuurt de Heer een vis om hem te redden. Waarom is de Heer er zoveel aan gelegen om deze onwillige profeet steeds weer naar zich toe te trekken? De Heer kan en wil niet zonder Jona, Hij wil Jona als partner, zo zullen we vanochtend ontdekken.

Jona gaat alsnog naar Ninevé, maar al gauw lezen we dat het nog steeds niet bepaald van harte gaat. Jona pakt het behoorlijk minimaal aan. Hij gaat één dagreis de stad in (terwijl de stad de grootte heeft van drie dagreizen), houdt een toespraak van precies 1 zin en rent dan zo gauw mogelijk de stad weer uit. Jona is als een scholier die uitrekenen hoeveel hij of zij nodig heeft om precies een 5.5 op zijn rapport te krijgen. Zo doet Jona het minimale om zijn opdracht te voltooien en maakt zichzelf daarna gauw uit de voeten. Het wonderlijke is echter dat Jona een verpletterend succes heeft met zijn halfslachtige poging om de inwoners van Ninevé de wacht aan te zeggen. De inwoners van Ninevé, met de koning voorop, geven namelijk massaal gehoor aan zijn oproep. Het is alsof een scholier een middagje wat oppervlakkig door een studieboek bladert en de volgende dag een 10 haalt. Jona is met minimale inspanning de meest succesvolle profeet die ooit geleefd heeft. Jona's oproep was zo minimalistisch dat hij de inwoners van Ninevé niet eens vertelden wat ze precies moesten doen, hij zegt hen alleen de ondergang van de stad aan. 'Nog veertig dagen, dan wordt Nineve weggevaagd! De inwoners van Nineve hebben echter aan een half woord genoeg. Ze riepen een vasten uit en iedereen, van hoog tot laag, ja zelfs de koning, hulde zich in een boetekleed. Sterker nog, de koning gaat op de grond zitten. Het is ongekend, in de oudheid en in onze dagen; een koning, een leider, die door de knieën gaat, die zijn staatsie gewaad aflegt en letterlijk het boetekleed aantrekt. We lezen dat op bevel van de koning zelfs de dieren een boetekleed moeten aantrekken en luidkeels God moeten aanroepen. Het gaat, zoals het hoort bij een komedie, compleet over de top.

Maar het werkt wel. De Heer ziet dat zij serieus werk maken van het breken met hun kwalijke praktijken en Hij ziet af van de verwoesting van de stad. Dit wekt bij Jona alleen maar ergernis

en woede. We zien ironisch genoeg een profeet die teleurgesteld is omdat er naar hem geluisterd wordt, omdat zijn woorden effect hebben. In de tekst zien we dat de Heer niet betwist dat Jona boos en teleurgesteld mag zijn. Het kwaad dat in Nineve geschiedt, wordt niet gerelativeerd. Nineve was de hoofdstad van het Assyrische rijk, wat de legers van dit rijk gedaan hebben is te gruwelijk om te beschrijven. De Heer betwist wel of het rechtvaardig is dat Jona boos is. Dat wordt in het verhaal uitgelegd aan de hand van de wonderboom. Jona is ten oosten van de stad gaan zitten en hij zorgt ervoor dat hij in de schaduw kan zitten om te kijken wat er zal gaan gebeuren. De Heer laat een echter wonderboom opschieten, zodat Jona nog meer schaduw heeft. Jona leeft hier helemaal van op, zijn woede en zijn kwaadheid zijn plotseling verdwenen, hij is juist opgetogen. Maar dat duurt niet lang. Want de volgende dag laat God de boom verdorren en een verzengende oostenwind opsteken. Jona ontsteekt opnieuw in woede en dan gooit hij de handdoek in de ring, het hoeft het van hem niet meer. Dan is er alleen nog die slotvraag, de vraag waar het hele verhaal naartoe geschreven lijkt te zijn. In die slotvraag wordt de kern van het hele boek samengevat; de tegenstelling tussen Jona's woede en Gods barmhartigheid. Jona's vreugde over de wonderboom moet hem doen inzien dat zijn kwaadheid over Gods bekommernis onterecht is. Want als Jona bekommerd is over een wonderboom van 1 nacht oud, mag God dan niet bekommerd zijn om een grote stad vol mensen en dieren?

In het hele boek draait het om deze slotvraag; want nadat Nineve is gered, moet ook Jona nog gered worden. Dan vallen alle puzzelstukjes op hun plek: God kan niet zonder Jona. Hij wil Jona als partner. Het is niet voldoende als God compassie heeft met Nineve en haar inwoners. Ook de mens, Jona, moet compassie hebben. Ook hij moet bewogen raken over Nineve, die grote stad waar zoveel mensen en dieren zijn. Daarom eindigt het boek niet met Gods reddende ingrijpen ten aanzien van Nineve, maar met een vraag aan Jona. Want Jona is zonder blikken of blozen de stad in gelopen. Hij heeft mannen, vrouwen en kinderen aangekeken, hij is langs honden, katten en koeien gelopen. Dan roept hij met droge ogen: 'Nog veertig dagen en dan wordt de boel hier helemaal verwoest'. Vervolgens loopt hij de stad uit zoekt hij een mooi plekje buiten de stad op, om alles maar goed te kunnen zien. Maar in de vraag die de Heer aan Jona stelt, gebruikt Hij het woord verdriet. Jona, zegt de Heer, als jij al verdriet hebt om een plant, zou ik dan geen verdriet hebben om deze grote stad? Dat betekent dat de Heer in de eerste plaats mensen ziet en geen misdadigers. Hij heeft liever dat mensen veranderen dan dat ze gestraft worden. De Heer is hartstochtelijk betrokken bij Zijn schepping, Hij telt ieder mens en ieder dier. God vraagt Jona met andere ogen naar de inwoners van Nineve te kijken, om met Zijn ogen te kijken.

Maar Jona's ogen zijn verblind. Bij Jona overheerst de boosheid om het schrijnende onrecht dat vanuit de stad Ninevé plaatsvindt. Voor hem zijn de inwoners van Ninevé het gezicht van het kwaad en vanuit dat perspectief begint hij de inwoners van Ninevé als vijand te demoniseren. Hij wil niets liever dan wraak. Het is van alle tijden. We zien het in deze dagen in alle heftigheid gebeuren in het diepgewortelde conflict tussen de Israëli's en de Palestijnen. Wraak leidt daar al decennia tot een eindeloze cyclus van geweld. Maar Gods alternatief voor wraak is liefdevolle confrontatie. Het is niet gericht tegen mensen, maar tegen het onrecht wat ze doen. God wil dat mensen afstand nemen van dat onrecht door oprecht berouw... En

wanneer de mensen afstand nemen van het onrecht, ziet hij af van de verwoesting van de stad. Zo zit er een verborgen boodschap in het boek Jona: pas op dat je je niet ingraaft in je slachtofferschap. Misschien zijn jou of jouw volk vreselijke dingen aangedaan, maar het wordt risicovol als dat je hele identiteit wordt. Je gaat dan de hele wereld zwart-wit zien en je staat niet meer open voor andere mensen, je ziet de mens niet meer achter de door jou gedemoniseerde vijand.

Precies hierin gaan enkele jongeren ons voor in deze dagen. Het was gisteren in het nieuws: twee islamitische en twee joodse jongeren zijn gezamenlijk de campagne Deel de duif gestart. Zij merken dat het conflict tussen Israël en Hamas zorgt voor verwijdering tussen Joden en moslims en zij willen juist naast elkaar blijven staan. Ze geven zelf het goede voorbeeld en gaan met elkaar in gesprek. Jona kijkt de inwoners van Ninevé niet in de ogen, maar deze jongeren willen elkaar bewust wel in de ogen kijken. Over hun gesprekken vertellen ze: 'We hebben het nog niet eens per se over verschillen gehad. Die zullen er zijn. (...) Maar we hebben dit juist even naast onszelf gelegd, om naar elkaar te luisteren. Daarin zagen we op dit moment meer overeenkomsten dan verschillen.'¹ Voorbij de vijandschap vinden ze in het gesprek herkenning in elkaar. En zo nodigen zij anderen uit om ook op deze manier met elkaar in gesprek te gaan. Want dat is wat deze wereld zo nodig heeft.

'Deel de duif', hoe treffend... Ze bedoelen ongetwijfeld de vredesduif, maar in het Hebreeuws betekent Jona 'duif'. Jona is niet bepaald een toonbeeld van een vredesduif, zijn naam is in het boek dan ook ironisch bedoeld. Maar wat deze jongeren goed begrijpen, is dat de slotvraag van dit boek niet alleen voor Jona is bedoeld, maar voor ons allemaal. God kan niet zonder Jona, God kan niet zonder ons. Die handschoen pakken deze jongeren op. Om te proberen op de eerst plaats een medemens te zien en niet een vijand. Om daarmee te beseffen dat in de bombardementen over en weer medemensen worden gedood.

De eindeloze cyclus van geweld kan alleen doorbroken worden, wanneer mensen niet over elkaar, maar met elkaar praten en elkaar in de ogen kijken. Ja, deel de duif; deze jongeren laten iets van het Bijbelse perspectief zien waar we nu over gaan zingen. Het perspectief van het koninkrijk van God, waarvan Jezus in de Bergrede zegt: 'Gelukkig de vredestichters, want zij zullen kinderen van God genoemd worden'².

Zijn woord wil deze wereld omgekeerd:
mensen zullen andere mensen zijn,
de bierkaai wordt een stad van vrede³.

Amen

---

¹ <https://www.metronieuws.nl/televisie/2023/10/joodse-islamitische-jongeren-verbindingscampagne-deelleduif-humberto/>

² Matteus 5:9

³ Lied 1001:2 uit het Liedboek (2013)